

REMISSYTTRANDE FRÅN ECPAT SVERIGE

ECPAT Sverige (nedan ECPAT) är en barnrättsorganisation som arbetar mot alla former av sexuell exploatering av barn. ECPAT har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar* (SOU 2021:43), och vill utifrån sitt uppdrag lämna följande yttrande.

I enlighet med artikel 19 i barnkonventionen ska staten vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, innefattande sexuella övergrepp. Artikel 34 i barnkonventionen fastställer att staten bär ansvaret att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. I artikel 35 fastslås statens ansvar att vidta alla lämpliga åtgärder för att förhindra bortförande och försäljning av eller handel med barn. Tilläggsprotokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi betonar statens ansvar att förhindra att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling, att utnyttjas genom prostitution eller dokumenterade sexuella övergrepp (i dag benämnt som barnpornografi). Varje person under 18 år är att betrakta som ett barn (artikel 1) och det är statens ansvar att tillförsäkra att samtliga barn i Sverige åtnjuter de rättigheter som barnkonventionen stadgar (artikel 2).

1. Sammanfattning

Sammanfattningsvis redovisas här ECPATs inställning till betänkandets överväganden i korthet.

Samlagsbegreppet: ECPAT *tillstyrker* utredningens förslag till att dagens samlagsbegrepp ändras till en mer könsneutral utformning.

Distansbrotten: ECPAT *tillstyrker* utredningens förslag om att brott på distans inte måste ske i realtid för att kunna anses utgöra de grävsta sexualbrotten. Dock behövs ytterligare åtgärder för en konsekvent rättstillämpning som innebär att brott på distans fullt ut likställs med egenhändiga brott. Därför *avstyrker* ECPAT den föreslagna tilläggskrivningen i BrB 6:4 och 6:6. Istället förespråkar ECPAT en annan ordalydelse – se punkt 3.

Sexuellt ofredande: Enligt ECPAT *bör det straffrättsliga skyddet stärkas* till att även omfatta handlingar som i rättsfallet NJA 2018 s. 443, där en 50-årig man smeker en 15-årig flickas underben under en inte obetydlig tid. Det bör vidare *uttryckligen uttalas* att det är straffbart att förmå barn att bevittna sexuella övergrepp eller sexuella handlingar.

ECPAT *delar inte* uppfattningen att straffbestämmelsen inte bör utvidgas med avseende på smygfotofering. Vidare *tillstyrker* ECPAT förslaget om att straffbestämmelsen gällande sexuellt ofredande delas upp på så sätt att *sexuellt ofredande mot barn* införs, men anser att bestämmelser som gäller brott mot barn *ska gälla alla barn upp till 18 år*.

Utnyttjande av barn för sexuell posering: ECPAT *tillstyrker* utredningens förslag men beklagar att utredningen inte beaktat andra nödvändiga åtgärder som krävs för att ge barn 15-18 år samma skydd som barn 0-15 år.

Översyn av straffskalorna för sexualbrotten: ECPAT är positivt till översynen av straffskalorna för sexualbrotten och *tillstyrker* flertalet av utredningens ändringsförslag, dock inte alla.

ECPAT är mycket positiv till och *tillstyrker* att böter utmönstras ur straffskalan för

- *utnyttjande av barn för sexuell posering*
- *sexuellt ofredande mot barn, samt*
- *köp av sexuell tjänst.*

ECPAT beklagar dock att utredningen inte föreslagit att böter även utmönstras för brottet *kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte*. ECPAT *beklagat* även att det inte ingått i utredningens uppdrag att se över straffskalorna för barnpornografibrottet, i synnerhet ringa barnpornografibrott som fortfarande har böter i straffskalan.

ECPAT är i och för sig *positiv* till att straffskalan föreslås höjas för brottet *utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling* till minimum 6 månaders fängelse, dock är det ECPATs inställning att *straffskalan i första hand bör likställas med våldtäkt/våldtäkt mot barn* eftersom ett barn inte kan samtycka till att bli sexuellt exploaterat. Även om ett barn har uppnått ålder för sexuell självbestämmanderätt betyder inte det att ett barn kan samtycka till att bli utnyttjat genom köp av sexuella handlingar. Av samma anledning *avstyrker* ECPAT förslaget om att inför en särskild, lindrigare, straffskala för *utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, mindre grovt brott* eftersom det rör sig en allvarlig brottslighet där det inte står i proportion till brottets allvar att inför ett mindre grovt brott.

ECPAT *avstyrker* förslaget om införandet av en särskild lindrigare straffskala för brotten *sexuellt övergrepp* och *sexuellt övergrepp mot barn* eftersom det inte speglar brottens allvar.

Vad avser brottet grovt *sexuellt övergrepp mot barn* som omfattar barn upp till 15 år *tillstyrker* ECPAT förslaget att höja minimistraffet men *beklagat* att detsamma inte gäller för grovt sexuellt övergrepp, som omfattar barn mellan 15-17 år. Enligt ECPATs uppfattning ska straffbestämmelser som gäller brott mot barn omfatta alla barn upp till 18 år med en gemensam straffskala.

I övrigt *tillstyrker* vi utredningens ändringsförslag vad avser förslag till förändrade straffskalor.

Spårsäkring efter sexualbrott: ECPAT *tillstyrker* utredningens förslag om införande av en ny lag som ska klargöra ansvaret för hälso- och sjukvårdens spårsäkring vid sexuella övergrepp som inte polisanmälts. Dock är det ECPATs uppfattning att en vidare utredning behövs för att identifiera nödvändiga åtgärder som krävs för att säkerställa att en spårsäkring kan göras vid misstänkta sexuella övergrepp på barn kan göras oaktat en vårdnadshavares medgivande.

2. Samlagsbegreppet (avsnitt 4)

ECPAT är positiv till att utredningen föreslår att dagens samlagsbegrepp ändras till en mer könsneutral utformning. Vi ser dagligen i vår verksamhet, bland annat i vår Hotline, olika former av sexualbrott mot barn och det är viktigt att samhället markerar att sexualbrott mot barn är en allvarlig brottslighet och att olika typer av samlagsformer inte värderas olika. Därför är det även vår uppfattning att lagstiftningen bör vara så könsneutral som möjligt också vad gäller samlagsbegreppet.

I sammanhanget vill ECPAT framföra vikten av att utgångspunkten när det kommer till sexualbrott måste vara kränkningens allvar, inte huruvida det skett en penetration eller inte. Penetration är bara en form av kränkning. ECPAT bevittnar dagligen i sitt arbete (se punkt 3 nedan) andra former av sexuella handlingar som är jämförliga med samlag utifrån kränkningens allvar. Att använda själva penetrationen som en norm för vilka handlingar som är att jämföra med samlag gör att en rad andra handlingar med lika allvarlig kränkning av barnet riskerar att inte omfattas inom ramen för de allvarligaste brotten.

3. Distansbrotten (avsnitt 5)

Av de fyra principer som utredningen föreslår ska gälla vid sexualbrott på distans har ECPAT synpunkter på princip ett, två och tre, enligt följande:

Princip 1: Vem som fysiskt utför den sexuella handlingen ska inte ha någon betydelse

Utredningen lyfter att det som är avgörande för bedömningen är om gärningspersonen har påverkat eller styrt händelseförloppet, dvs. att denne på ett otillbörligt sätt förmått barnet att utföra en sexuell handling. ECPAT instämmer med utredningen om principen som sådan. Däremot noterar ECPAT att den föreslagna tilläggsskrivelsen i BrB 6:4 och 6:6 – våldtäkt mot barn respektive sexuellt övergrepp mot barn inte överensstämmer med det förslag som utredningen ger i avsnitt 5.10.3 i utredningen. Det saknas en tydlighet i vad som gäller för barn under 15 år.

Straffbestämmelserna i BrB 6:4 respektive 6:6 riktar sig i huvudsak till barn under 15 år, alltså barn som ännu inte uppnått en sexuell självbestämmanderätt och som därmed inte kan samtycka till sexuella handlingar, vare sig på – eller utanför nätet. ECPAT ställer sig därför frågande till varför den föreslagna nya tilläggsskrivelsen innehåller rekvisiten ”olaga tvång” och ”otillbörligt sätt” - då dessa inte krävs för att sexuella handlingar med barn under 15 år ska anses utgöra brott. ECPAT kan inte tolka detta på annat vis än att utredningen även i fortsättningen vill göra en åtskillnad mellan egenhändiga brott och brott som sker på distans genom att ställa högre krav på distansbrott.

ECPAT *avstyrker* därför utredningens förslag på tilläggsskrivelse i ovannämnda paragrafer och föreslår istället följande ordalydelse:

”Detsamma gäller den som i annat fall förmår barnet att företa eller tåla en sådan handling”.

Princip 2: Graden av kränkning bör avgöra rubriceringen

Utredningen har gått igenom praxis som redogjort för vilka handlingar som är att bedöma som jämförliga med samlag i fall av distansbrott. Utredningen menar att denna praxis alltjämt ska tillämpas. ECPAT delar inte den uppfattningen.

Nu gällande praxis innebär att det ställs andra (högre) krav på en sexuell handling vid distansbrott jämfört med brott där gärningsperson och brottsoffer befinner sig fysiskt i samma rum. Som skäl för detta har domstolen (se t.ex. NJA 2015 s. 501) angett att det i regel är allvarligare utifrån en kränkningssynpunkt om en gärningsperson för in sina fingrar i målsäganden än när en målsägande på instruktion av en gärningsperson penetrerar sig själv med sina fingrar. Enligt praxis utgör penetration med barnets egna fingrar inte i regel en sexuell handling som är jämförlig med samlag. För en sådan krävs att penetrationen skett med s.k. ”främmande föremål”. Svea hovrätt (mål nr. B 11734-17) menar att det under alla förhållanden måste anses extra kränkande att penetrera sig själv med främmande föremål, främst p.g.a. skaderisken.

ECPAT anser dels att detta resonemang är hypotetiskt, dels att det leder till en inkonsekvent rättstillämpning. ECPAT ifrågasätter att den fysiska skaderisken per automatik är större vid användning av andra ”föremål” än fingrar. Under alla förhållanden avgörs inte graden av kränkning av vad som barnet penetrerar sig själv med – utan själva händelsen i sin helhet – dvs. att barnet förmås begå övergrepp på sig själv. ECPAT vill också särskilt lyfta den situationen då en gärningsperson förmår ett barn att begå övergrepp på ett annat barn. Utredningen ger inte svar på om det förhållandet att en gärningsperson på distans förmår ett barn att med sina fingrar penetrera ett annat barn skulle leda till rubriceringen våldtäkt mot barn - eller om det även i detta fall skulle krävas ett främmande föremål.

Härtill vill ECPAT återigen lyfta kritik (se punk 2 ovan) mot det enligt vår mening felaktiga fokuset på penetration som norm för vilka handlingar som ska anses utgöra en sexuell handling som är jämförlig med samlag. Genom arbetet i ECPAT Hotline granskar vi dagligen egenproducerat övergreppsmaterial som innehåller allvarliga och förnedrande kränkningar av barn, också utan penetration med främmande föremål eller fingrar. Det kan exempelvis röra sig om sexuella handlingar som innehåller avföring, djur och sadism – i vilka barnet är ensamt eller förmås agera med syskon eller kompisar. Det är enligt vår uppfattning felaktigt att i dessa avseenden stirra sig blind på om barnet har penetrerat sig (eller någon annan) eller inte och med *vad* för att avgöra graden av kränkning av barnet i fråga.

Slutligen, rättsutvecklingen har lett till att det inte längre krävs att gärningspersonen och barnet är i samma fysiska rum för att en våldtäkt ska kunna anses ha ägt rum. Genom forskning vet vi att barn som utsätts för internetrelaterade sexualbrott som dokumenterats kan få allvarliga psykiska konsekvenser, jämförliga med de som utsätts för övergrepp utanför nätet. Mot bakgrund av det ser ECPAT ingen anledning till att det ställs andra (högre) krav på vad som kan anses utgöra en sexuell handling vid distansbrott jämfört med brott utanför nätet. En sådan tillämpning är inkonsekvent och saknar ett barnrättsperspektiv.

Princip 3: Närvaro i realtid ("samtidighet") bör inte krävas

ECPAT ställer sig bakom utredningens uppfattning om att det föreligger ett reformbehov avseende distansbrotten. Vi delar utredningens slutsats i att brott i vilka gärningspersonen inte närvarar i realtid när brottsoffret utför den sexuella handlingen bör medföra samma straffansvar på samma nivå som i dag gäller för de allvarligaste sexualbrotten och anses lika straffvärda.

Dagens krav på gärningspersonens omedelbara närvaro undergräver barnets perspektiv av övergreppet – som kan upplevas som lika allvarligt och överhängande som om gärningspersonen var närvarande i realtid. Genom hot och påtryckningar kan en gärningsperson få barnet att uppleva att hen är i gärningspersonens totala kontroll och makt.

Utredningen har noggrant gått igenom de skäl som talar för att straffbestämmelsen ska omfatta gärningar i vilka gärningspersonen inte medverkar/närvarar i realtid. Det som kan läggas till dessa är att barnet inte sällan känner en stor skuld och skam samt ett stort medansvar i fall där barnet förmås att begå handlingar på sig själv. Inget tyder på att det skulle göra någon skillnad om förövaren närvarar i realtid under övergreppet eller ej. Det är inte omöjligt att barnet känner en än större skam och skuld vid fall där gärningspersonen inte närvarar i realtid på så sätt att omgivningen kan anse att barnet haft möjlighet att agera på annat sätt såsom att be om hjälp av annan person eller anmäla till polis och därmed ifrågasätta varför så inte gjorts.

Allmänna Barnhusets senaste rapport¹ visar att barn och unga som skickat avklädda bilder och filmer på nätet har en sämre hälsa på alla delskalor på Trauma Symptom Checklist for Children (TSCC). Rapporten visar också att det finns ett mönster kring att de som skickat avklädda bilder också hade svårare med känsloreglering och kände mer skam.

4. Sexuellt ofredande (avsnitt 6)

Är bestämmelsen om sexuellt ofredande ändamålsenligt utformad?

Inledningsvis vill vi påpeka vikten av ett starkt straffrättsligt skydd mot sexuella kränkningar och vikten av att samhället markerar att sexuellt ofredande av ett barn är en allvarlig brottslighet och en kränkning av barnets rättigheter. Många barn beskriver att sexuella ofredanden är en del av deras vardag. Till exempel visar den undersökning bland barn (12 836 barn i åldrarna 10-17 år) som ECPAT genomförde i juni i år att de flesta barn (90% av tjejerna och 50 % av killarna) har fått oönskade fotografier med sexuellt innehåll.²

Även till ECPATs stödlinje för barn och unga, Ditt ECPAT - där barn och unga upp till 18 år kan få hjälp, stöd och kunskap om allt som har med sexuell exploatering att göra - är frågan om sexuellt ofredande mycket vanligt förekommande. En kontakt till ECPATs stödlinje börjar ofta med orden: "En person har skickat en nakenbild till mig". Det är vidare mycket vanligt att barn blir tjatade på – både av vuxna och andra barn – att skicka nakenbilder. Tjater leder tyvärr ibland till att barn också mot sin vilja ger efter och skickar nakenbilder. Det är också vanligt att ett barns namn taggas/skrivs på en annan persons nakenbild för att ge sken av att det är barnet som är på bilden. Det är vidare vanligt att, särskilt killar, får oönskade länkar till pornografiska sidor skickade till sig (i vardagligt tal "spam" men som egentligen är ett sexuellt ofredande). Straffbestämmelsen om sexuellt ofredande fyller därför en mycket viktig funktion som nedre skydd för den sexuella integriteten.

Gällande frågan om barn som förmås bevittna sexuella övergrepp eller sexuella handlingar anför utredningen att den inte har identifierat några avgöranden som innebär att en vuxen person har förmått ett barn att titta på verkliga sexuella handlingar men uppger att den inte ser några hinder mot att även sådant agerande kan vara straffbart inom ramen för dagens straffbestämmelse. ECPAT har kommit i kontakt med situationen inom ramen för vårt arbete, främst i det arbetet som avser vår webbaserade tipssida Hotline – dit allmänheten anonymt kan anmäla misstänkt sexuell exploatering av barn. ECPAT delar uppfattningen att situationen ryms inom lagtexten men anser att det är av vikt att det uttryckligen uttalas i till exempel förarbetena

---

¹ Allmänna Barnhuset, Unga sex & internet – efter #metoo, 2021.

² ECPAT Sverige, Vad föräldrar inte vet, s. 10: <https://ecpat.se/wp-content/uploads/2020/12/ECPAT-Rapport-2021-Vad-fo%CC%88ra%CC%88ldrar-inte-vet.pdf>

att situationen faller in under (åtminstone) sexuellt ofredande (av barn upp till 18 år). Detta oaktat att brottet barnfridsbrott nu trätt i kraft, vilket i sig är positivt, eftersom det brottet endast tar sikte på bevitnade av brottsliga gärningar mot närstående. De barn som har tvingats bevitna sexuella övergrepp eller sexuella handling (t.ex. på videochatt-appar) berättar för ECPAT om att händelsen, särskilt i de fall det rört övergrepp och i synnerhet då djur har varit inblandande, lever kvar lång tid efteråt och skapar ångest, oro och skuld känslor hos barnet.³

Gällande frågan om beröring av ett barn förtjänar ett starkare straffrättsligt skydd än det fick i Högsta domstolens bedömning i rättsfallet NJA 2018 s 443 är ECPATs inställning följande. I rättsfallet smeker en 50-årig man en 15-årig flickas underben under en inte obetydlig tid i mannens hem och det framgår av rättsfallet att mannen gjorde detta eftersom han hade ett sexuellt intresse av barnet. Det finns enligt ECPAT ingen anledning att en vuxen person ska beröra ett barn på det sättet. Vuxna ska vara trygghetspersoner och har ett ansvar för att barn, i synnerhet barn i sitt egen hem, ska skyddas mot oönskad beröring. Även om underben typiskt sett inte anses vara intima kroppsdelar hade handlandet en tydlig sexuell inriktning, särskilt i kombination av de ord som uttalades och omständigheterna i övrigt. Med andra ord utgjorde mannens handlande utifrån en helhetsbedömning en kränkning av barnet rätt till sexuell integritet. Ett barn ska vara fredat från beröring av sexuell natur och straffrättsligt skyddas mot att behandlas som sexualobjekt av vuxenvärlden, och ECPAT instämmer med hovrättsens bedömning i rättsfallet. ECPAT finner anledning att det straffrättsliga skyddet bör stärkas för denna typ av handlingar.

Som ECPAT utvecklar nedan är det vidare vår uppfattning att det inte är ändamålsenligt att straffrättslig hantera sexualbrott mot barn mellan 15-17 år i samma paragraf som för vuxna.

Bör straffbestämmelsen utvidgas?

ECPAT delar i och för sig utredningens uppfattning att brotten kränkande fotografering, olaga integritetsintrång, barnpornografibrott och ofredande ger visst skydd mot att integritetskränkande foton eller filmer sprids vidare, men anser att det skyddet brister i flera avseenden.

Vad avser till exempel barnpornografibrottet⁴ finns ett skydd för barn upp till 18 år mot att *skildras* i pornografisk bild (oavsett barnets pubertetsutveckling). För övriga befattningar, till exempel *spridning* av sådan bild, på ett barn med fullbordad pubertetsutveckling döms endast till ansvar om det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under arton år. Vetskap om ålder är alltså inte tillräckligt, vilket enligt ECPAT är en allvarlig brist. Det är vanligt att barn sprider vidare bilder på andra (pubertetsutvecklade) barn med full vetskap om barnets ålder, utan att det varken framgår av bilden eller omständigheterna kring den att det är ett barn. Som Barnkonventionsutredningen konstaterade i sitt betänkande har ett barn i Sverige vars pubertetsutveckling är fullbordad ett mindre omfattande skydd än andra barn mot att utnyttjas i pornografiskt material, vilket inte är förenligt med artikel 34 (c) i barnkonventionen.⁵ Detta är en allvarlig brist i det straffrättsliga skyddet för barn.

Det är enligt ECPAT också problematiskt att rekvisitet för spridning i brottet olaga integritetsintrång kräver att materialet ska ha gjorts tillgängligt för mer än ett fåtal personer.

---

³ Se ECPATs rapport om barns utsatthet för sexualbrott på nätet som kommer den 25 oktober 2021.

⁴ ECPAT undviker termen barnpornografibrott eftersom den inte ger en rättvisande bild av vad brottet innebär.

Termen används dock i detta remissvar för att undvika missförstånd eftersom befintlig lagstiftning kommenteras.

⁵ Se Barnkonventionen och svensk rätt, SOU 2020:63, s. 1347.

Många barn som har kontaktat ECPAT har råkat ut för att integritetskränkande bilder spridits till (endast) en eller ett fåtal personer och vittnar om att situationen är oerhört traumatisk för dem. När spridning sker av en integritetskränkande bild inom barnets sociala nätverk, även om det bara är till en enda person, leder det inte sällan till att bilden används i utpressningssyfte för att få fler (och ofta grövre) bilder av det drabbade barnet. Flera barn har uppgivit att de mår så dåligt över att integritetskränkande material riskerar att spridas eller spridits att de har tankar på att ta sitt liv. Det är därför angeläget att stärka skyddet vad gäller spridningsrekvisitet både utifrån det aktuella forskningsläget och utifrån barnens berättelser.

ECPAT tycker också att det är oroväckande, såsom Brå funnit i sin rapport om kränkande fotografering, att "annat liknande utrymme" tenderar att tolkas restriktivt. Även om det finns legalitets-skäl för restriktivitet så får det inte gå ut över lagstiftarens intention med straffbestämmelsen. Det är viktigt att det straffrättsliga skyddet är effektivt för att skydda barn mot kränkande fotografering.

Sammantaget anser ECPAT att det finns brister i det befintliga straffrättsliga skyddet mot integritetskränkande fotografering av barn samt mot att sådana foton eller filmer sprids vidare. Skyddet bör stärkas, i första hand i straffbestämmelserna om barnpornografibrott, olaga integritetsintrång och kränkande fotografering.

När det kommer till om straffbestämmelsen för sexuellt ofredande bör utvidgas till att även omfatta smygfotografering är ECPATs inställning följande. Med dagens teknik är det oerhört lätt att smygfotografera, zooma in och beskära bilder med högupplöst kvalitet. Därför är det viktigt med ett starkt skydd mot att fotograferas i en kränkande kontext. Som utredningen konstaterar finns det i dag ett antal situationer och platser som inte omfattas av något skydd vad avser smygfotografering. Det tycker ECPAT är problematiskt. ECPAT delar inte uppfattningen att behovet av en kriminalisering minskat eftersom det finns ett skydd mot att integritetskränkande bilder *sprids* genom brottet olaga integritetsintrång. Det är enligt ECPAT mycket bättre att kunna ingripa mot en integritetskränkande bild innan den spridits än att behöva vänta på att bilden sprids, av skäl som angetts ovan. Det är därtill mycket svårt att återfå kontrollen över en bild när den en gång spridits. ECPAT har dock ingen åsikt om i vilken paragraf ett sådant utökat skydd mot smygfotografering bör placeras.

Bör straffbestämmelsen delas upp?

ECPAT ställer sig positiv till att dela upp straffbestämmelsen i ett brott för barn och ett för vuxna. Att sexualbrotten mot barn får en egen rubrik är en viktig del i att synliggöra barnets särskilda skyddsbehov i straffrättsligt hänseende. ECPAT delar dock inte uppfattningen att den föreslagna uppdelningen endast ska gälla barn upp till 15 år. Enligt barnkonventionen är varje person under 18 år är att betrakta som ett barn (artikel 1). ECPAT vill att alla sexualbrott mot barn upp till 18 år ska behandlas i egna paragrafer, avskilda från brott mot vuxna, för att markera brottets allvar.

Straffbestämmelser gällande brott mot barn kan fortfarande komma att behöva delas upp med hänsyn till den sexuella självbestämmanderätten, i och med att barn under 15 år inte kan samtycka till sexuella handlingar. Enligt ECPATs mening ska dock straffskalan som utgångspunkt vara densamma oavsett om brottet riktar sig till ett barn över eller under 15 år, med hänsyn till brottslighetens allvar och barns särskilda skyddsbehov.

Sverige har vid upprepade tillfällen fått kritik av FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) för brister i efterlevnaden av barnkonventionen och kommittén har uppmanat Sverige att bl.a. tillförsäkra att barn mellan 15-17 år skyddas på det sätt som barnkonventionen kräver. Ett sätt att stärka det straffrättsliga skyddet för barn mellan 15-17 är enligt ECPATs mening att skapa paragrafer som gäller för alla barn upp till 18 år för att markera brottens allvar och barns särskilda skyddsbehov.

Det kan i sammanhanget påminnas om att ECPATs ståndpunkt även är att det bör föreligga i första hand ett strikt ansvar i förhållande till barnets ålder gällande sexualbrott mot barn. ECPAT menar att skyddsintresset för barnets rätt till skydd mot sexuella övergrepp väger så pass tungt att det motiverar ett strikt ansvar för samtliga sexualbrott mot barn. Det bör vara den vuxnes ansvar att inte utnyttja ett barn sexuellt.

ECPAT har tidigare föreslagit att en utredning bör tillsättas som ser över möjligheterna till att samtliga sexualbrott mot barn mellan 0-17 år får ett eget kapitel/avsnitt i brottsbalken för att tydliggöra barnets särskilda skyddsbehov mot sexuella övergrepp.⁶

5. Utnyttjande av barn för sexuell posering (avsnitt 7)

ECPAT tillstyrker utredningens förslag som innebär ett förtydligande av vilka gärningar som faller inom bestämmelsens straffbara område. Rekviriten ”medverka” och ”utföra” har tolkats olika i rättstillämpningen vilket talar för att ett sådant förtydligande är nödvändigt. ECPAT delar utredningens uppfattning om att även barn som av olika skäl förhåller sig passiva till poseringen ska omfattas av det straffrättsliga skyddet. Det föreslagna tillägget gör vidare att fokus läggs på gärningspersonens agerande snarare än barnets, något som ECPAT ser som såväl positivt som korrekt.

Genom arbetet i DittECPAT – vår stödlinje för barn och unga, vet vi att många fall av sexuell posering börjar med tjat och/eller grupstryck. Barn och unga berättar att de till sist ger efter för tjat fast de egentligen inte vill. ECPAT vill här framföra vikten av att dessa omständigheter tas med i bedömningen av om en posering är att anse som skadlig för barnets hälsa eller utveckling – rekvirit som krävs när barnet är över 15 år.

ECPAT vill i sammanhanget också lyfta den kritik Sverige har fått från FN:s Barnrättskommitté för att lagstiftningen inte ger alla barn 0-18 år ett likvärdigt skydd⁷. I alltför många fall har barnets pubertetsutveckling varit avgörande i domstolens bedömning av huruvida gärningspersonen har förstått att det var ett barn eller inte. ECPATs svar på denna problematik är att införa ett strikt ansvar i förhållande till barnets ålder (se resonemang i punkt 8).

6. Översyn av straffskalorna för sexualbrotten (avsnitt 8)

ECPAT välkomnar och är positiv till översynen av straffskalorna i 6 kap. BrB. ECPAT har länge arbetat för att straffen för sexuell exploatering av barn ska spegla brottets allvar, bland annat genom att utmönstra böter ur straffskalan för sexualbrott mot barn.

---

⁶ Se ECPATs remissvar till utredningen *Ett starkare skydd för den sexuella integriteten* (SOU 2016:60). Ett sådant särskilt kapitel skulle enligt ECPATs mening även inbegripa brottet dokumenterade sexuella övergrepp mot barn (i dag kallat barnpornografibrott) som för närvarande regleras i BrB 16 kap, Om brott mot allmän ordning.

⁷ FN:s barnrättskommittés rekommendationer CRC/C/SWE/CO/5.

Översyn av straffskalor

ECPAT välkomnar och *tillstyrker* utredningens förslag om att ta bort böter ur straffskalan för brotten utnyttjande av barn för sexuell posering, sexuellt ofredande mot barn, samt köp av sexuell tjänst⁸. Straffskalorna för sexuell exploatering av barn ska spegla brottets allvar. Att dömas till böter för att ha sexuellt exploaterat ett barn står inte i proportion till brottets allvar.

ECPAT beklagar dock att *sexuellt ofredande mot barn* endast omfattar barn upp till 15 år. Med utredningens förslag kommer sexuellt ofredande av barn mellan 15-17 år fortfarande kunna straffas med böter. Som nämnt ovan är det ECPATs uppfattning att straffbestämmelser som gäller brott mot barn ska omfatta alla barn upp till 18 år med en gemensam straffskala som speglar brottets allvar. ECPAT beklagar vidare att utredningen inte även föreslagit att böter ska utmönstras för brottet *kontakt för att träffa ett barn i sexuell syfte*. Böter i straffskalan speglar inte brottets allvar. ECPAT beklagar även att det inte ingått i utredningens uppdrag att se över straffskalorna för barnpornografibrottet, i synnerhet ringa barnpornografibrott som fortfarande har böter i straffskalan.

När det gäller brottet *utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling* är ECPATs inställning att ett barn aldrig kan samtycka till att bli sexuellt utnyttjad mot ersättning. Ansvar är helt och hållet köparens/förövarens. Vi är därför positiva till att straffskalan höjs i och för sig. Dock är det ECPATs inställning att för att markera brottets allvar och eftersom det inte ska gå att köpa sig samtycke till sexuella övergrepp mot barn bör straffskalan för brottet likställas med den som gäller för våldtäkt/våldtäkt mot barn (i utredningen föreslagen till ett minimistraff om 3 års fängelse). Även om ett barn uppnått ålder för sexuell självbestämmanderätt betyder inte det att ett barn kan samtycka till att bli utnyttjat genom köp av sexuella handlingar. Av samma anledning kan vi inte tillstyrka att en särskild, mildare, straffskala införs för *utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, mindre grovt brott*. Varken brottsrubriceringen eller straffskalan speglar brottets allvar. Det finns ingen anledning att se mindre allvarligt på att utnyttja barn under 18 år för sexuell exploatering och ECPAT *avstyrker* förslaget i den delen.

Detsamma gäller införandet av en särskild lindrigare straffskala för brotten *sexuellt övergrepp* och *sexuellt övergrepp mot barn*; ECPAT delar inte utredningens bedömning i denna del och *avstyrker* förslaget vad avser ECPATs mandat, det vill säga brott mot barn upp till 18 år.

Vad avser brottet *grovt sexuellt övergrepp mot barn* (upp till 15 år) *tillstyrker* ECPAT förslaget att höja minimistraffet men beklagar att detsamma inte gäller för grovt sexuellt övergrepp, som omfattar barn mellan 15-17 år. Som nämnt ovan är det ECPATs uppfattning att straffbestämmelser som gäller brott mot barn ska omfatta alla barn upp till 18 år med en gemensam straffskala som speglar brottets allvar.

I övrigt tillstyrker vi utredningens ändringsförslag vad avser förslag till förändrade straffskalor.

---

⁸ ECPAT kommenterar brottet *köp av sexuell tjänst* utifrån det faktum att förövare i dag kan utnyttja ett barn under 18 år för köp av sexuella handlingar och dömas för *köp av sexuell tjänst* och inte *utnyttjande av barn genom köp av sexuella handlingar* eftersom lagen inte går på barnets faktiska ålder, utan på vilken ålder förövaren trodde att den hen utnyttjade hade. Om ett strikt ansvar gällande ålder skulle gälla, vilket ECPAT förespråkar, skulle en förövare som exploaterar ett barn för köp av sexuella handlingar inte kunna dömas för *köp av sexuell tjänst* utan *utnyttjande av barn genom köp av sexuella handlingar*.

Grovt sexuellt ofredande

ECPAT *tillstyrker* förslaget om att införa en särskild straffskala för grovt sexuellt ofredande mot barn men beklagar att brottet endast omfattar barn upp till 15 år. Som nämnt ovan är det ECPATs uppfattning att straffbestämmelser som gäller brott mot barn ska omfatta alla barn upp till 18 år.

7. Spårsäkring efter sexualbrott (avsnitt 9)

ECPAT *tillstyrker* utredningens förslag om en ny lag som ska klargöra ansvaret för hälso- och sjukvårdens spårsäkring vid sexuella övergrepp som inte polisanmälts. Ansvaret för spårsäkringen föreslås åligga regionen.

ECPAT vill till att börja med särskilt framhålla barnets rätt till relevant information (barnkonventionen art 12) vilken är en grundläggande förutsättning för delaktighet och att komma till tals. Informationen måste dels vara anpassad till barn och unga, dels framföras på ett åldersanpassat sätt, något som ställer krav på de som tillhandahåller informationen.

När det gäller barns samtycke till spårsäkring vill ECPAT lyfta att de allra flesta sexualbrott mot barn begås av en närstående till barnet. I dessa fall är det, av förklarliga skäl, än svårare för ett barn att berätta om övergreppet och vem förövaren är. Om en eller båda vårdnadshavare också är förövare kan hen komma att påverka ett spårsäkringsbeslut, vilket inte kan anses vara förenligt med barnets bästa. Barnets rätt till skydd i en sådan situation kan inte vara beroende av ett samtycke. Ett samtycke bör istället lämnas av en särskild företrädare, något som dock idag endast är möjligt inom tingsrättens ordinarie öppettider. Detta gör att spårsäkringsärenden som inleds utanför dessa tider (kvällar och helger) kan komma att nekas av en vårdnadshavare tillika förövare. ECPAT efterfrågar en vidare utredning för att åtgärda detta problem. Utredningen anför att behovet är begränsat men det argumentet saknar enligt ECPATs uppfattning ett barnrättsligt perspektiv då barnets rätt inte idag till fullo tillgodoses.

Något annat som ECPAT ser som oroväckande är då den misstänkte förövaren är en tredje person utan koppling till någon av vårdnadshavarna men där en av dem motsätter sig en spårsäkring (och där en polisanmälan inte gjorts). I de fallen har samhället ingen möjlighet att ingripa. Barnets rättigheter vid misstänkt sexuellt övergrepp måste tillgodoses fullt ut och alla åtgärder som vidtas eller inte vidtas måste ske utifrån perspektivet om barnets bästa. ECPAT vill också särskilt lyfta barn som lever i en hedersrelaterad kontext i detta sammanhang. Att ett barn lever i en hederskontext är inte alltid något som omedelbart uppdagas vid en första vårdkontakt men kan likväl vara en anledning till att vårdnadshavare motsätter sig en spårsäkring – oavsett om de själva är förövare eller om de har en koppling till förövaren eller ej. Detta då ett övergrepp i sig kan äventyra familjens/släktens heder om händelsen skulle bli känd för andra. Utöver att dölja övergreppet finns det en risk att barnet far illa på andra sätt, såsom att utsättas för bestraffning för övergreppet.

ECPAT anser att barnets rätt till skydd i fall av misstänkta sexuella övergrepp är högsta prioritet. En skyndsam spårsäkring kan vara det som krävs för att ett övergrepp ska uppdagas vilket i sin tur (förutom en rättslig prövning) kan leda till att barnet får hjälp och stöd. Utredningen framför olika lösningar som innehåller såväl för- som nackdelar – såsom att socialnämnden bör kunna fatta beslut om spårsäkring genom att tillgripa ett omedelbart omhändertagande enligt LVU. Utredningen lyfter detta som ett förslag på en lösning men avfärdar senare förslaget. Det är ECPATs uppfattning att en vidare utredning behövs för att identifiera nödvändiga åtgärder som kan täppa till de luckor som utredningen belyser - så att en

spårsäkring vid misstänkta sexuella övergrepp alltid kan göras oavsett om vårdnadshavare samtycker till det eller inte.

8. Övrigt

Avslutningsvis vill ECPAT också lyfta följande förslag:

- Att möjligheten att införa ett särskilt kapitel i brottsbalken i vilket samtliga sexualbrott mot barn (0-17 år) utreds. Ett särskilt kapitel för sexualbrott mot barn skulle tydliggöra det skydd som alla barn 0-17 år har enligt barnkonventionen. Dagens utformning gör att gruppen barn 15-17 år i alltför många avseenden hanteras som vuxna vilket står i strid med barnkonventionen.
- Att ett strikt ansvar i förhållande till barnets ålder införs, gällande samtliga sexualbrott mot barn. Skyddsintresset för barnets rätt till skydd mot sexuella övergrepp och exploatering väger så pass tungt att det motiverar ett strikt ansvar. Ett barns eventuella tidiga pubertetsutveckling ska aldrig kunna frånta förövaren ansvar för att ha utnyttjat ett barn sexuellt. Det är alltid den vuxne som bär ansvaret fullt ut.
- Att samtliga sexualbrott mot barn bör anses utgöra artbrott. Det skulle dels leda till påföljder som bättre speglar brottets allvar, dels till en enhetligare rättstillämpning då det i dag råder en osäkerhet i domstolarna över vilka sexualbrott mot barn som är att betrakta som artbrott. Vid frihetsberövande påföljder föreligger också större förutsättningar för vård och behandling för förövaren – vilket i sin tur kan minska risken för återfall i brottslighet.

Slutligen vill ECPAT lyfta att det är av största vikt att polis och åklagare har de resurser och verktyg som krävs för att hitta barnen som utsätts och för att utreda, åtala och döma förövarna, samt att kriminalvården får de resurser som krävs i och med de föreslagna ökade strafflängderna. Det är också, främst av brottsförebyggande hänsyn, av vikt att skyndsamt kunna verkställa de utdömda fängelsestraffen. ECPAT vill även peka på vikten av resurser till förebyggande vård och behandling samt ingångar med låga trösklar till sådan vård – såsom hjälplinjen PreventTell.

Föredragande i ärendet har varit juristerna Isabella Kim och Clara Ludvigsson.

Stockholm den 4 oktober 2021.

För ECPAT Sverige,

Anna Karin Hildingson Boqvist
Generalsekreterare